

Олександр Демидюк
здобувач наукового ступеня «доктор філософії»
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Науковий керівник: доктор філол. наук,
професор Костусяк Н. М.

ІНШОМОВНІ СЛОВА У ВОЛИНСЬКОМУ МЕДІАДИСКУРСІ ВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Серед продуктивних способів збагачення українського словника чільне місце посідає проникнення іншомовної лексики. Упродовж останнього часу цей процес найбільшою мірою віддзеркалюють тексти воєнної тематики, що цілком закономірно, адже російська агресія не тільки спровокувала зміни в житті українського суспільства, а й уплинула на зміст і мову засобів масової комунікації. У новинному контенті, окрім статей про події на фронті й кількість знищеної техніки ворога, домінують публікації про допомогу від західних партнерів, зокрема про постачання зброї, літальних апаратів, бойових машин та ін., у номінуванні яких засвідчені іншомовні слова. Присвячені їхньому дослідженню праці активно поповнюють сучасний український лінгвопростір [1, с. 76–95, 202–222; 3; 4], проте вони зазвичай побудовані на матеріалі всеукраїнських медійних джерел, натомість волинська публіцистика менш опрацьована, що випрозорює актуальність порушеного питання.

Дібрані з волинських видань іншомовізми перспективно схарактеризувати з огляду на поетапність їхнього освоєння. Чужомовні одиниці воєнної тематики на початковому етапі входження до мови-реципієнта не виявляють ознак адаптації, що увиразнює їхнє написання латиницею. Такі лексеми науковці називають графоварваризмами [3]. У мові волинських засобів масової інформації іншомовізми функціують на позначення бойової техніки, різних засобів ураження, літальних апаратів тощо. Важливо розглянути написання аналізованих номінацій в різні роки російсько-української війни, пор.: *Перші американські танки **Abrams** прибули в Україну на кілька місяців раніше, ніж очікували* («Волинські новини», 25.09.2023); *Це англійське слово було відоме ще до початку війни. Однак після нападу Росії ми чуємо його, зазедве не щодня.*

Легендарні **Javelin** – зброя, яка змушує агресора розбігатися, залишаючи техніку. Або ж навіки залишатися у ній («Волинські новини», 08.03.2022); Військовослужбовець 92-ї ОМБр знищив російський танк із ПТРК **Javelin** («Волинь24», 21.07.2022) і Завдяки нашій підтримці, ППО, боєприпасам, артилерії, **«Джавелінам»**, танкам **«Абрамс»**, які ми надали, Україна має можливість захищатися («Конкурент», 11.09.2024). Як бачимо, у засобах масової комунікації виділені номінації із часом зазнали графічного переоформлення, що увиразнює їхнє написання кирилицею. Аналіз у контексті мовної адаптації дає змогу звернути увагу на транслітераційний прийом їхнього освоєння, а також на процес граматичного пристосування до норм сучасної української літературної мови, доказом чого слугує змінювання цих онімів за зразком парадигми іменників другої відміни твердої групи. В українськомовному просторі лексема *Джавелін* розширила свої функційні межі й навіть набула нових граматичних ознак. Уживаючись як кличка тварини і як ім'я особи жіночої статі, вона має притаманне субстантивам жіночого роду закінчення *-а*, пор.: *На Волині в теробороні служить чотирилапа Джавеліна* (заголовок) («Район.in.ua», 25.06.2022) і *Джавеліна, Мрія та Султан: як українці називали своїх дітей в 2022 році* (заголовок) («Конкурент», 11.01.2023).

Схожі етапи мовної адаптації притаманні назві безпілотного літального апарата, пор.: *Волонтер Сергій Притула сподівається, що Україна зможе «гучно» відповісти на іранські дрони-камікадзе **Shahed-136**, які масово закупила Росія* («Волинь24», 15.10.2022) і *Російські терористи вночі 22 грудня вкотре атакували південь України дронами-камікадзе **«Шахед»*** («Волинь24», 22.12.2023); *Суми вперше було атаковано **шахедом** з таким спорядженням* («Волинські новини», 22.11.2024). Окрім транслітераційного оформлення кирилицею, виділена номінація виявляє ознаки морфологічного освоєння й навіть залучена до процесу транспозиції, пов'язаного з переміщенням власної назви до сфери загальної.

На противагу схарактеризованим попередню лексемам, значна частина іншомовізмів поки не виявляє ознак освоєння. У волинському медійному

просторі натрапляємо на графоварваризми, які позначають моделі бойових машин, радіолокаційних станцій, артилерійських систем, дронів та ін., наприклад: Зокрема, ФРН надала ще 47 машини із захистом від мін (**MRAP**) (раніше було передано 26 таких броньованих машин) та боєкомплекти до БТР **Marder**; одну РЛС **TRML-4D** (загалом передано цих РЛС уже 14); 4 самохідні гаубиці **Panzerhaubitzen 2000** із запчастинами (на додаток до переданих раніше 20) («Волинські новини», 20.11.2024); У пакеті також різні безпілотники, серед них – 20 БПЛА-розвідників **VECTOR** із запчастинами (загалом передано уже 368 апаратів цього типу); 12 розвідувальних БПЛА **HORNET XR** (раніше – 6); 100 безпілотників-розвідників **RQ-35 HEIDRUN** (раніше ЗСУ отримали таких 269 дронів); 120 безпілотників-розвідників **SONGBIRD** (раніше 19). Вперше передано 60 безпілотників-розвідників **Golden Eagle**... («Волинські новини», 20.11.2024). Поданий ілюстративний матеріал засвідчує вживання в газетній публіцистиці номінацій, написаних великими літерами, що значною мірою стосується аббревіатур, зокрема **MRAP** – англ. *Mine Resistant Ambush Protected* (машина із захистом проти мін і засідок); **TRML** – нім. *Telefunken Radar Mobil Luftraumüberwachung* (мобільний радар спостереження за повітряним простором). Іноді так само медійники оформлюють не пов'язані з аббревіатуротворенням назви моделей безпілотних літальних апаратів **VECTOR**, **HORNET**, **HEIDRUN**, **SONGBIRD**, що вважаємо невмотивованим і рекомендуємо писати якщо й латиницею, то використовуючи тільки першу велику букву: *Vector*, *Hornet*, *Heidrun*, *Songbird*. Припускаємо, що номінація *Vector* швидше зазнає мовної адаптації, оскільки запозичене слово *вектор* належить до активно вживаних в українській мові й відоме здавна. Принагідно звернемо увагу на пов'язане з процесом метафоризації утворення назв *Hornet*, *Heidrun*, *Songbird*: український варіант слова *Hornet* звучить як *шершень*; *Heidrun* у скандинавській міфології – коза, медвяне молоко якої споживають найкращі воїни; *Songbird* – співочий птах. Стосунок до зоометафоризації виявляє модель безпілотника *Golden Eagle* – в українському перекладі *беркут*. Як бачимо, метафоричні трансформації притаманні різним мовам, зокрема й українській. Деякі з

переносно вжитих лексем, ужитих у текстах воєнної тематики, були предметом наукового дослідження [2]. За основу студіювання лінгвісти брали різні критерії, хоч і не акцентували уваги на запозичених словах.

Отже, у регіональних медійних джерелах «Волинські новини», «Волинь24», «Конкурент» і «Район.in.ua» засвідчені іншомовні лексеми, дотичні до воєнної тематики. Частина цих номінацій унаслідок активного вживання зазнала мовної адаптації: ідеться про оформлення кирилицею та морфологічне освоєння, іноді навіть про розширення семантики й транспозицію зі сфери власних назв до загальних. Значну групу формують графоварваризми, активізація яких пов'язана з постачанням зброї Україні іншими державами.

Перспективу дослідження становить опис запозичень, дотичних до процесу метафоризації в мові-джерелі та в українськомовному просторі.

Література

1. Костусяк Н. М., Навальна М. І. Російсько-українська війна в об'єктиві мови : монографія. Луцьк : ФОП Іванюк, 2025. 340 с.

2. Kostusiak N., Shulska N., Sadivnychy V., Sydorenko N., Zdikhovska T., Iovkhimchuk N., Bondarenko O. Metaphorization in the Ukrainian Media Discourse in 2022–2023: External Factors, Dynamic Processes, Communicative and Intentional Dimensions. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2023. Vol. 13, issue 2, spec. issue XXXV. P. 40–46. URL : <https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/130235/>

3. Navalna M., Kostusiak N., Mezhev O., Marchuk L., Buhaiova O., Novoseletska S., Shapran N., Khomych T., Musiichuk T., Bobkov V. Grapho-Barbarisms in the Headlines of Ukrainian Media Texts. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. Vol. 14, Issue 2, Spec. Issue XLIV. P. 59–66. URL : https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/140244/papers/A_10.pdf.

4. Shulska N., Kostusiak N., Zinchuk R., Kozlova T., Koliada E., Musiichuk T., Zavarynska I., Yablonskyi M., Holub Yu., Shevchuk O. Anglicisms in Professional Media Discourse: Dynamics, Spelling Practice, Stylistic Transposition. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. Vol. 14, Issue 2, Spec. Issue XLIII. P. 66–73. URL : https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/140243/papers/A_12.pdf.